

VOORPUBLICATIE

Bob Mendes

Medeschuldig

© 2003 Uitgeverij Manteau / Standaard Uitgeverij nv en Bob Mendes
Standaard Uitgeverij nv, Belgiëlei 147a, B-2018 Antwerpen
www.manteau.be
info@manteau.be

www.mendes.be
www.crime.be

Vertegenwoordiging in Nederland: Prometheus / Bert Bakker,
Herengracht 507, NL-1017 BV Amsterdam
www.pbo.nl
pbo@pbo.nl

Omslagontwerp Wil Immink
Foto achterplat Frank Toussaint
D 2003/0034/417
NUR 330

*Considerate se questo è un uomo
Che lavora nel fango
Che non conosce pace
Che lotta per mezzo pane
Che muore per un sì o per un no.*

(Uit *Sjemà*, 'Ad ora incerta', door PRIMO LEVI)*

Bedenk of dit een man is
Die zwoegt in het slijk
Die geen vrede kent
Die om een half brood vecht
Die sterft door een ja of een nee.
(Vertaling MAARTEN ASSCHER)

1. De eerste dag van Pesach

Het enige waaraan Jozef Heine kon denken toen hij op donderdag 28 maart wakker werd, was dat hij jarig was. Hij werd zestig. Hij had nooit verwacht dat hij die leeftijd zou bereiken en hij had er ook nooit naar verlangd.

De pijn kwam zoals steeds in vlagen. Het begon als een stalen band die zich om zijn geslachtsdelen sloot zodat hij de kiezelen op elkaar moest klemmen om het niet uit te schreeuwen. Verzengende vlammen likten van zijn onderlijf naar boven, schrooiden zijn gehemelte, brandden erdoorheen naar zijn hersenen. Hij bedacht dat het zowat hetzelfde gevoel zou geven als hij zich een kogel door het hoofd zou schieten, maar wel met dit verschil dat het dan voorbij zou zijn voor het goed en wel was begonnen.

De aanval ging voorbij en de pijn zwakte af tot een tergende, abstracte leegte die het hem onmogelijk maakte helder te denken.

Hij bleef liggen met de ogen gesloten. Hij had een vreselijke droom gehad, een en al angst, pijn en extreem geweld, maar hij kon zich niet herinneren wat er precies in was gebeurd. Hij vroeg zich af of dit het begin was van delirium tremens. Nee, zo diep was hij nog niet gezonken.

Het had te maken gehad met Julia. Dat wist hij nog.

Hij haalde diep adem toen een nieuwe golf van pijn – minder erg dit keer – zijn verstand tijdelijk weer lamlegde. Het waren twee duidelijk te onderscheiden

* Het gedicht *Sjemà* is gebaseerd op het belangrijke joodse gebed: 'Hoor, (Sjemà) O Israël, de Here is onze God; de Heer is één!' (Deuteronomium, 6: 4-9). Als overlevende van Auschwitz zwoer Primo Levi zijn leven lang van deze gruwel te zullen getuigen. Het gebed dat hij had geleerd toen hij als twaalfjarige voor zijn bar mitzwa studeerde, echode in zijn herinnering als bazuingeschal. Hij ontleende er de plechtige liturgische cadans aan en schreef op 10 januari 1946 het gedicht dat hij gebruikte als epigram in zijn boek *Se questo è un uomo* (*Is dit een mens* - 1947). Het is een boodschap van wie terugkeert uit het koninkrijk van de dood, gericht aan al wie leeft in veiligheid.

pijnhaarden. Zijn onderlijf en de zijkant van zijn schedel. Misschien had hij zich een kogel door het hoofd willen schieten en had hij gemist...

Pas vele minuten later, het konden ook uren zijn geweest, kon hij weer enigszins helder denken.

Ja, natuurlijk. Nu wist hij het weer. Julia! Voor ze gisteren vertrokken was, hadden ze uren ruzie gemaakt. Niet dat dat de eerste keer was. Nee. Maar deze ruzie sleepte zich nu al wekenlang voort. Hij dronk, zij snoof, hij schold, zij lachte hem uit. Soms riep hij net zo lang tot hij erbij neerviel; dan was zijn felheid inmiddels getemperd door de alcohol en de vermoedigheid en zakten de verwijten die hij haar toestuurde weg in een vaag gemompel van laatste woorden.

Ze hadden twaalf en een half jaar samengewoond maar een koperen bruiloft vieren was wel het laatste waar ze naar verlangden. Hun relatie was vooral gebaseerd op eigenbelang, draaide om het met elkaar overhoop liggen om onbenulligheden en het zich weer verzoenen in wilde seksuele uitpattingen. Meer dan eens had hij met haar willen breken, dan trok hij zich terug in zijn atelier en leefde zich uit in het schilderen van nymfomane amazones die triomfantelijk te paard zaten op weerloze jonge knapen of geile oudere mannen. Soms viel hij dan op de leren divan met zijn kleren aan in slaap om wakker te worden als ze, smerige taal uitslaand, zijn broek omlaag trok en zich als een vampier vastzoog aan zijn snel groeiend geslachtsorgaan. Een beetje later zat ze boven op hem, duwde zijn staaf met geweld naar binnen, klauwde haar handen in zijn haar en probeerde het uit te rukken: zij was de meesteres, hij was de slaaf. Julia kon er niet genoeg van krijgen en hij liet haar begaan.

Het haast onvermijdelijke einde was gekomen toen hij enkele maanden geleden plasproblemen kreeg. Het begon met branderige urinelozing en pijn laag in de buik. Toen hij een paar dagen later ook nog sporen van bloed in zijn urine meende te zien, gaf dat meteen de doodsteek aan hun seksueel verkeer. Een andere man zou onmiddellijk naar de dokter zijn gelopen, maar dat was het laatste wat hij zou doen. Op zowat dezelfde leeftijd was zijn vader gestorven aan prostaatkanker. Hij had gezien hoe chirurgen na het falen van pijnlijke en dure operaties, waaronder het verwijderen van zijn testikels, zijn vaders leven hadden proberen te verlengen met allerlei medicatie waarvan de bijwerkingen erger waren dan de kwaal en waardoor hij verschrompelde tot hij nog slechts een schaduw was van zijn eigen verleden. Het zou hem niet overkomen.

Als het eenmaal zover was, zou hij er zelf een eind aan maken. Snel en zuiver.

Alleen bleek dat niet zo eenvoudig als hij had gedacht. Een eerste poging faalde. Dat voor een 'goede' zelfmoord dezelfde planning nodig is als voor een succesvolle moord wist hij toen nog niet. Maar hij begreep wel dat hij voor de uitvoering ervan advies en hulp nodig had.

Een paar weken geleden had hij weer hoop gekregen. De pijn en het branderige gevoel minderden, maar verlangen naar seksueel verkeer was er nog niet bij. In een zwak moment bekende hij aan Julia wat er aan de hand was. Voor hun toch al zo broze verstandhouding betekende dat het einde. Julia was achtendertig en voelde er weinig voor de paar jaartjes die haar nog scheidde van die zo gevreesde veertigste verjaardag te verspillen aan de verzorging van een aftakelende oude man. Impotent nog wel. Ze ging weg. Weg van het gure klimaat in het noorden, naar Torremolinos aan de Costa del Sol waar ze een flat met uitzicht op zee had gehuurd, ze liet hem aan zijn lot over, met zijn waardeloze lul en het luchtje van olieverf dat hij overal meedroeg. Alles wat enige waarde had voor haar werd in dozen gepakt en door een verhuisbedrijf opgehaald. Gisteren had ze de laatste koffers met haar kleren, haar

nerts mantel en een plakboek met krantenknipsels naar beneden gebracht om in de Jaguar te laden, die op de binnenplaats stond, klaar om te vertrekken.

Ten titel van afscheid hadden ze elkaar uitgescholden als twee ordinaire viswijven.

Stomdronken en een paar laatste vloeken uitbrakend, had hij zich teruggetrokken in zijn atelier. Van wat zich daar verder had afgespeeld wist hij nog weinig, behalve dan dat hij was doorgedaan met drinken en wat had geschilderd. Hij rolde zich om, de oogleden nog half gesloten en stootte zijn hoofd tegen de rand van de deur. Hij realiseerde zich dat hij op de grond lag in de deuropening, half binnen half buiten zijn atelier, en hij rook braaksel. In zijn mond was de smaak van een muskusrat in ontbinding.

Walgend van zichzelf opende hij zijn ogen. Van alle kanten staarde Julia hem aan, kwijlend van wellust, schrijlings zittend op een man die geen gezicht had, alleen harige handen waarmee hij haar grote witte borsten omklemde. Zoals tekstballonnetjes in stripverhalen had hij dwars door de waterverftekeningen woorden neergeklad die ze elkaar al rampetampend toeriepen, paarsrood, druipend als van bloed:

Zij: Aah! Ooh.

Hij: Voel je hem?

Zij: Dieper, klootzak. Harder!

Hij: Zal ik hem terugtrekken?

Zij: Ik haat je! Ik haat je lul!

Hij: Trut, je aanbidt hem!

Zij: Jodenlul! Ik hak hem aan stukken.

Hij: Julia, let op je woorden.

Zij: Jodenlul! Vuile jodenlul! Vuile jood!

Hij: Ik vermoord je!

Niet slecht geschilderd voor een uitgeleefde drankduivel.

Een felle pijn in zijn scrotum deed hem dubbelvouwen. Hij krabbelde overeind en strompelde naar de kleine badkamer naast het atelier. De overgordijnen in het atelier waren dicht en alle lichten waren aan, maar door het onbedekte bovenraam kon hij zien dat het buiten nog donker was. Het branderige gevoel was er weer. In de badkamer deed hij geen licht aan. Hij wilde niet weten of hij bloed waterde.

Hij schudde de laatste druppel af, leunde met zijn voorhoofd tegen het glas van het badkamerraam en wachtte tot de bonkende pijn onder zijn hersenpan wat verminderde. Er moest een betere manier zijn dan zich dooddrinken om er een eind aan te maken. In zijn vorige leven, toen hij nog als persfotograaf in het Midden-Oosten werkte, had hij zelden meer gedronken dan een paar pilsjes, maar vanaf de tijd dat hij Julia kende, neigde alles wat hij deed naar het extreme: blowen, zuipen, vrijen, ruziën. Hij wilde zichzelf voortdurend voor haar bewijzen. Het kwam zelfs tot uiting in zijn schilderijen, die voor hij haar kende nooit zo agressief of zinnenprikkelend waren geweest. Vreemd genoeg was het dat wat het publiek aansprak. De verf was amper droog of de galeriehouder had al een koper voor het doek.

Hij duwde het badkamerraam op een kier en ademde een paar keer diep in en uit. Veel hielp het niet, de kloppende pijn in zijn hoofd en het hangerige gevoel van de kater bleven. Hij keek naar buiten. Het was een heldere nacht en het licht van de sterren weerkaatste op de glanzende lakverf van de Jaguar op de geplaveide binnenplaats.

Het duurde even voor het tot hem doordrong dat die daar niet hoorde te zijn. Hij wist niets meer van wat zich de laatste uren had afgespeeld, maar hij herinnerde zich

beslist het beeld van Julia zoals ze voor hem stond: met het korte suède jasje en de losse spijkerbroek die ze altijd droeg in de auto als ze grote afstanden moest afleggen, in de hand de autosleutels aan de sleutelhanger van bont, omdat ze klaarstond om weg te rijden.

Wat had haar doen besluiten om te blijven?

Hij haalde de schouders op. Met Julia wist je nooit waar je aan toe was. Hij spoelde de wc door en knipte het licht aan. Een opgeblazen, behaarde vent met een bleek gezicht en bloeddorlopen ogen staaarde hem aan vanuit de spiegel. Om te balen. Nog niet zo lang geleden was hij nog trots geweest op zijn hele lijf, zijn brede schouders, zijn weelderige haarbos. Nu had hij alleen nog een oudemannenkwaal om mee uit te pakken. En geld, want hij verdiende goed, maar echt beroemd was hij niet. Dat zou hij pas worden na zijn dood en zoals het er nu naar uitzag zou dat niet lang meer duren. Hij liet koud water in de wasbak lopen. Daarvan kreeg hij hevige aandrang om te plassen, maar hij bedwong zich, alsof hij daarmee het dreigende gevaar van prostaatkanker kon bezweren. Hij maakte een kommetje van zijn handen, spoelde zijn mond en wreef water over zijn gezicht. Toen pas voelde hij het letsel aan de linkerkant van zijn hoofd, en zag de donkere klis in zijn stugge grijze haar. Met een nat washandje wreef hij het geronnen bloed uit zijn haar, maar de wond begon weer te bloeden en dus pakte hij een opgevouwen handdoek en drukte daarmee op de wond tot het bloeden stopte. Dat had je met dronkemannen. Die vielen zich tegen iets te pletter zonder dat ze zich er bewust van waren. Hij had net zo goed kunnen doodbloeden. Dat zou nog eens de oplossing geweest zijn.

Hou ermee op, idioot!

Waarom al dat gepieker over leven en dood? Over de vraag of hij al dan niet naar het Midden-Oosten moest terugkeren? Daar was het nu immers te laat voor. Hij kon zich beter in zijn werk wat meer toeleggen op kwaliteit. Weet je wat? Om zijn schunnige periode af te sluiten zou hij nog een laatste keer zinnenprikkelend schilderen. In zijn gedachten zag hij een reusachtig schilderij van naakte vrouwen, jonge meiden met wild haar en smijdige lendenen, die allemaal het gezicht hadden van Julia en elk gezicht zou een van haar ontelbare stemmingen, hartstochten of passies weerspiegelen. Als een exorcist zou hij zo haar geest uit zich verdrijven en tegelijk zou hij een meesterwerk creëren.

Hij trok zijn hemd uit, gooide het in de wasmand en trok een schoon hemd aan. Weet je wat het was? Zelfmedelijden... Hij moest ophouden met kniezen... Zichzelf zielig te vinden. Wellicht had hij nog negen, misschien wel twaalf maanden normaal leven voor de boeg. Daar moest hij het beste van zien te maken... En dan: de korte pijn.

Nog diep in gedachten verzonken over hoe hij dat zou aanpakken, verliet hij via de verbindingsgang het atelier en begaf zich naar de woonkamer annex eetkamer. Hij was halverwege toen daar de telefoon ging. Hij verwachtte dat Julia zou opnemen, maar niets daarvan. De bel bleef meedogenloos hard rinkelen – hoe dikwijls had hij haar al niet gezegd dat ze toestellen met een melodietje moest laten installeren – en veroorzaakte een nieuwe aanval van hoofdpijn.

Rrrinng... Rrrinng... Rrrinng!

‘Verdomme, Julia! Neem de telefoon op.’

Nog wankel op de benen liep hij de salon binnen, negeerde de lichtschakelaar, bleef met een voet haken achter de poot van een fauteuil, struikelde over een lage tafel en

bezeerde zijn knie, vond de hoorn van de draadloze telefoon afgaande op het gerinkel en snauwde in het mondstuk: 'Ja! Wat is er!'

Een mannenstem zei: 'Met World Wide Moving. Is mevrouw Julia Kettel nog thuis?'

Het verhuisbedrijf met complete deur-tot-deurservice. Geef ons uw sleutel in Hawaï en u krijgt hem terug in Zuid-Afrika. Waarom moest het verhuisbedrijf hen dan nog bellen?'

'Julia Kettel is vertrokken. Ze woont hier niet meer', zei hij, steunend op één been. Het klonk als een beschuldiging.

De mannenstem bleef onverstoort. Ze hadden al eerder inboedels verhuisd van paartjes die uit elkaar gingen. 'Dat begrijp ik, meneer. We wilden alleen bevestigen dat haar zending naar Torremolinos goed is aangekomen. Alles is uitgepakt en op zijn plaats gezet. De sleutel van de flat ligt bij de conciërge van het gebouw.'

'Je kunt haar dat beter zelf zeggen. Ze heeft een mobiele telefoon.' Verder wilde hij beslist niet gaan.

'Dat hebben we geprobeerd maar zonder resultaat. Weet u...?'

'Nee, ik weet niets. Ik kan u niet helpen. Goedendag.' Hij gooide de hoorn neer. Godbetert. Wat dachten ze wel? Dat hij na alles wat er was gebeurd nog boodschappenjongen voor haar wilde spelen? Weg is weg. Opeens herinnerde hij zich de Jaguar op de binnenplaats. Wat deed die daar? Had ze hem achtergelaten wegens panne? Of had ze geen zin gehad het hele eind te rijden en had ze een taxi besteld? Het zou niet de eerste keer zijn dat ze zijn geld zo te grabbel gooide. Een absoluut vervelende gedachte deed hem opveren. Stel je voor dat ze niet eens was vertrokken? Dat ze boven in bed haar roes lag uit te slapen? Hij kon zich niet herinneren dat ze dronken was geweest of dat ze gesnoven had, misschien een peppil; met Julia was het altijd wat. Hinkend liep hij naar het trappenhuis. Bij de deur bleef hij staan en masseerde zijn knie. Zijn knieschijf voelde als gebroken. Nou ja, die pijn kon er nog wel bij.

'Julia! Waar zit je!'

Het bleef stil in huis. Het enige wat hij hoorde was het tikken van een klok achter hem in de salon en het zachte suizen van de airconditioning. Dat én zijn eigen ademhaling, die klonk als van een verstokte roker die trappen oploopt. Opeens realiseerde hij zich dat hij nog altijd in het donker stond. Hij knipte de verlichting in de hal aan.

Julia lag op haar rug op het Perzische tapijt aan de voet van de monumentale trap, met gespreide armen en met afgewend gezicht. Hij hinkte naderbij.

'Julia?'

Ze sliep. Ze ademde met een raspnd geluid. Hij porde haar met de punt van zijn schoen in de ribbenkast.

'Opstaan. Drankorgel.'

Het rauwe geluid van haar ademhaling haperde en begon opnieuw met een snik, maar nu minder hard.

Hij liet haar voor wat ze was en strompelde de trap op. Een paar maanden geleden zou hij misschien blij geweest zijn dat ze ondanks alles gebleven was, maar na gisteren was dat voltooid verleden tijd. Hij fronste. Hoezo na gisteren? Het enige wat hij zich kon herinneren was de uitdagende manier waarop ze haar autosleutels aan de sleutelhanger onder zijn neus had laten rondzwieren. Als de schroef van een helikopter. Provocerend en hypnotiserend. Van wat er verder gebeurd was, wist hij niets meer. Misschien was ze weggegaan en weer teruggekeerd. Misschien hadden ze zich verzoend en dat wat al te uitbundig gevierd. Misschien had hij haar wel...

Hou op, Heine. Het heeft geen zin daarover je hoofd te breken. Je zult het vlug genoeg weten zodra ze uit haar roes ontwaakt.

Boven aan de trap bleef hij staan, steunend op de smeedijzeren balustrade en keek omlaag.

Julia, slet die je bent!

Vanaf het trapportaal gezien leek ze maar een zielig hoopje mens. Je kon je amper voorstellen dat ze ooit dat sexy jonge ding van vijftientig was geweest met de sluimerende jonge lendenen, de vrouw die hem als naaktmodel zo had geïnspireerd. Weinig inspirerend zoals ze daar nu lag in die christushouding. Vredig, dat wel. Hé, wat was dat? Een donkere veeg onder haar neus? Dat had hij zo-even niet opgemerkt. Hij spitste de oren en probeerde het geluid van haar ademhaling op te vangen. Toen hij meende het te horen, voelde hij zich meer gerustgesteld dan hij had willen toegeven. Zie je wel, niets aan de hand. Maar het klonk anders. Langgerekt. Fluitend.

Steun zoekend aan de trapleuning stommelde hij weer naar beneden. Hij was halverwege toen hij ook het dunne straaltje bloed zag dat uit haar linkeroor vloeide. Ze moest gevallen zijn en haar hoofd hebben gestoten. Wat moest hij doen? De dokter bellen? Een ambulance? Hij kwam bij de voet van de trap en boog zich over Julia. Op hetzelfde moment hield het fluitende geluid op dat hij voor Julia's ademhaling had gehouden maar dat – zo besepte hij nu – afkomstig was geweest van het onderdrukte gezoem van de luchtstroom uit de roosters van de airconditioning. Hij hoorde alleen nog zijn eigen onregelmatige ademhaling.

'Julia?'

Hij pakte haar bij de kin en draaide haar hoofd naar zich toe. Ze staaarde hem aan met wijdopengesperde ogen.

'O, prima. Je bent wakker. Een ogenblik dacht ik dat je...'

Ze was abnormaal stil. Er was ook iets met haar ogen. Die waren niet op hém gericht, maar op een punt ergens ver achter hem. Hij trok zijn hand terug, alsof hij bang was zich te branden.

'Julia?'

Hij had al wel eerder iemand gezien die het bewustzijn had verloren, maar nooit iemand met ogen die wijd open waren. Ogen die weliswaar in het oneindige staarden, maar die met enige verbeelding een uitdrukking inhielden van onversneden angst. Hij legde zijn vingertoppen tegen haar hals en zocht bij haar keel naar haar hartslag maar kon die niet vinden. Hij legde zijn oor tegen haar borstkas, vlak onder haar linkerborst en hoorde een snelle roffel van een hartslag, maar hij was al wel nuchter genoeg om te begrijpen dat hij slechts het geraas hoorde van zijn eigen bloed door zijn aderen. Hij bracht zijn wang dicht bij haar mond, speurend naar ademhaling, hoe miniem ook.

Toen rook hij dwars door de zure lucht van zijn eigen adem een vluchtige geur van urine en hij zag de vochtige plekken in de stof van haar broek aan de binnenkant van haar dijen. Het werd hem te veel. Zijn ingewanden trokken samen en met een rauw geluid leegde hij de inhoud van zijn maag vlak naast het lichaam van zijn dode vrouw.

Godallemachtig! Die stank. Die vuiligheid.

Vervuld van afkeer, richtte hij zich op.

Julia! Verdomme, wat is hier gebeurd?

Maar Julia kon hem geen antwoord meer geven.

Hij wankelde onder een nieuwe golf van misselijkheid. Met moeite sleepte hij zich naar de badkamer op de eerste verdieping. In de tien minuten die volgden, braakte hij meerdere keren zijn hart uit zijn lijf. Toen het eindelijk voorbij was, leunde hij uitgeput op de rand van het bad. Hij zag zichzelf in de spiegel achter het bad die de hele wand

besloeg: vuil, ongeschoren, wallen onder de ogen, bleek als de dood, een ruïne van de man die hij ooit was geweest.

Zelfs die laatste maanden van zijn leven gunde ze hem niet.

Bedankt hoor, Julia.

Leuke verjaardag.

*Considerate se questa è una donna,
Senza capelli e senza nome
Senza più forza di ricondare
Vuoti gli occhi e freddo il grembo
Come una rana d'inverno.*

(Uit *Sjemà*, 'Ad ora incerta', door PRIMO LEVI)

Bedenk of dit een vrouw is,
Zonder haren en zonder naam
Zonder nog kracht om te herinneren
De ogen leeg en de schoot koud
Als een kikker in de winter.

(Vertaling MAARTEN ASSCHER)

2. Nieuwe Wandeling

Toen Sofie Moons op donderdag 28 maart om halfvijf 's ochtends wakker werd in haar cel op de tweede verdieping van de vrouwen vleugel kon het haar geen barst schelen dat het voor haar joodse buurvrouw de eerste dag van Pesach was en voor de kwezel in de cel aan de andere kant Witte Donderdag. Wat haar betrof mochten op de eerste verdieping de moslims Al-Hijra vieren, de hindoes Maha Shiva Ratri of Holi, de Iraanse die zich een Zoroastrische noemde No Rooz Pirooz, en de boeddhistische grootmoeder die haar kleinzoon had doodgeslagen Parinirvana. Feestdag of werkdag, het beloofde een rotdag te worden, identiek aan de tweeduizend vierhonderd rotdagen die eraan waren voorafgegaan.

Sofie dacht aan gisteren, toen ze bericht had gekregen dat de Commissie voor de Voorwaardelijke Invrijheidstelling haar verzoek tot invrijheidstelling voor de tweede keer had afgewezen. In feite had ze niet anders verwacht. De voorzitter van de Commissie was een arrogante zak geweest die alleen maar tendentieuze vragen had gesteld. 'Hoe is uw houding tegenover de nabestaanden van het slachtoffer?' had hij gevraagd, terwijl hij heel goed wist dat ze nooit schuld had bekend.

'Ik vind het heel erg voor hen,' had ze geantwoord, 'maar ik kan me niet verontschuldigen voor iets wat ik niet heb gedaan.' Dat was natuurlijk het verkeerde antwoord geweest, dat wist ze ook wel, en ze voelde de tranen over haar wangen lopen en tegelijk stikte ze van woede dat ze zo zwak was geweest dat die zak haar had kunnen doen huilen.

Ze hoorde de eerste geluiden van de ochtend, een herhaling van de laatste geluiden van de avond: het bonkend dichtvallen van een zware metalen deur – een gevangenis kent geen zachte geluiden – gevolgd door de voetstappen van de cipier, penitentiair beambte zoals dat nu heet, die beginnend bij de eerste cel op de eerste verdieping de celdeuren een voor een ontgrendelde. De in 1862 voltooide rijksgevangenis van Gent was sindsdien wel een paar keer grondig gerenoveerd, maar beschikte niet over elektrische hekken of op afstand bediende deuren.

Tok, tok.

De cipier die met de sleutel op de celdeur klopt om de gevangene te wekken.

Klik, klik.

Het ontgrendelen van het slot.

Krak, krak.

Het openen van het luik en de stem van de cipier die de gevangene aanmaant tot opstaan.

Klak!

Het weer dichtslaan van het luik. De hele ceremonie vergde tussen vijftwintig en vijfendertig seconden per cel, afhankelijk van wie de cipier van dienst was. Sofie kon aan de hand van het lawaai dat hij of zij maakte – het kleppen van de schoenen, de kracht waarmee het luik werd dichtgeslagen – uitmaken wie het was en zo kon ze de tijd inschatten dat ze nog in bed kon blijven. Zo te horen was het vandaag Semil Pasa, een van de vier penitentiare beampten van allochtone afkomst onder het gevangenispersoneel. Ze had nog zestien minuten.

Na de eerste afwijzing door de Commissie had ze evenwel haar best gedaan. Ze had zich ziek getobd over de vraag hoe ze het slechte beeld dat de gevangenisautoriteiten zich tijdens de zes jaar opsluiting van haar hadden gevormd, kon tenietdoen. In de maanden die volgden, had ze het huishoudelijk reglement naar de letter toegepast, ze had nederig ‘Ja, chef’ of ‘Nee, chef’ gezegd telkens als haar iets werd opgedragen, ze had geen enkele keer meer het voorwerp uitgemaakt van een tuchtrapport van een van de penitentiare beampten, ze had badminton gespeeld met het vrouwenteam, ze had zich laten inschrijven op een specialisatiecursus bejaardenzorg en palliatieve verzorging, ze had schilderlessen gevolgd en deelgenomen aan de pretherapeutische open gespreksgroepen voor drugsgebruikers Het Perron en Ahora, georganiseerd door ervaren groeps werkers en ze had geregeld een bezoek gebracht aan de psychosociale dienst van de gevangenis om samen met een van de vijf zielenkijpers uit te zoeken hoe ze in geval van voorwaardelijke invrijheidstelling in de best mogelijke omstandigheden de gevangenis zou kunnen verlaten.

Toen twee weken geleden het Albanese maffiosowijf van 132 haar in haar cel trok, in de billen kneep en beval dat ze haar poesje moest likken, had ze zich gewoon losgerukt en was naar buiten gelopen. Vorig jaar had een gitana dat ook geprobeerd, maar toen had ze het gezicht van de vrouw zo met haar nagels bewerkt dat die de hele gevangenis bijeen had gegild. Het had haar toen drie dagen strafcel gekost.

Werd ze beloond omdat ze zich nu beter gedroeg?

Nee!

Integendeel. In het werkhuis kreeg ze de klussen die niemand wilde en die het minst betaald werden. Daardoor kon ze zich zelfs geen tv in de cel meer veroorloven. Ze had haar miniaudiorack moeten verkopen om wat cosmetica en wat kleren te kunnen aanschaffen. Ze had zonder zuchten of het hoofd achterover te gooien al hun stompzinnige vragen beantwoord, ze had de zielenkijpers alles verteld wat ze graag wilden horen, zelfs hoe en hoe dikwijls ze masturbeerde, hoewel ze dat zelden deed, maar gebrek aan geslachtsdrift zouden ze bij de ‘evaluatie’ interpreteren als ongevoelig en harteloos en dat leverde geen punten op.

Ze konden allemaal de tering krijgen.

Tok, tok.

De sleutel werd omgedraaid in het slot en het luik klapte open. In de opening verscheen een zachtmoedig gezicht met walrussnor en droevige rimpels dat behoorde aan een cipier van halverwege de vijftig, de oudste van het voltallige personeelsbestand en misschien daarom de enige voor wie ze niet instinctief in haar schulp kroop.

‘Opstaan, Moons. Het is tijd.’

Sofie bleef liggen. Het had geen zin. Je kon je uit de naad werken voor een dementerende moeder, slagen incasseren van een tirannieke stiefvader, je kon je als

verpleegkundige afsloven in een ziekenhuis en je maandloon thuis afgeven, nederig zijn, hulpvaardig, wetten en reglementen gehoorzamen, naar de kerk gaan en bidden, en dan, als een havik op een veldmuisje, stortte een of andere gozer op je leven neer en zette alles voor altijd op zijn kop.

‘Wel, meiske? Gaat het niet?’

Sofie wendde het hoofd af. Wat wilden ze van haar? Dat ze haar volle straf zou uitzitten? Dat ze in een cel van negen vierkante meter ook nog de volgende tien jaar van haar leven zou doorbrengen? Dat ze zich nog drieduizend zeshonderd vijftig dagen lang zou wijden aan het vouwen van kartonnen dozen of het in elkaar prutsen van plastic prullen, tegen een hongerloon van één euro per uur? Al die tijd gejeund en gebrutaliseerd door de kutwijven van de eerste verdieping die haast iedere dag bezoek kregen en zich dan met hun kerel terugtrokken in de kamers voor ‘ongestoord bezoek’ zodat de geregelde uitbreiding van het gezin en de eraan verbonden kinderbijslag niet verstoord werden door een futiliteit als een verblijf in de gevangenis. Om maar te zwijgen van de vrijstellingen die zwangerschap in de gevangenis meebracht. Hoe dan ook, de condooms die in de gevangenisapotheek voor die gelegenheid te koop werden aangeboden, kon je aan dit soort klanten niet kwijt. Zelf had ze de ‘liefdeskamers’ nog nooit aan de binnenkant gezien. Meer nog, ze had sinds haar opsluiting nog nooit bezoek gehad, de kluns die haar gedurende het proces pro Deo had verdedigd niet meegerekend.

Shit, shit en nog eens shit.

Sofie kneep wanhopig de ogen dicht, als ze ze opendeed zou alles alleen maar erger worden.

Walrus opende de celdeur, maar bleef in de deuropening staan. Zoals alle gevangenisbewakers droeg hij zijn uniform, dat bestond uit een keurig geperste zwarte broek, een onberispelijk lichtblauw uniformhemd – op zondag wit –, een zwarte of blauwe das en glanzend gepoetste schoenen. Wil je orde handhaven, begin dan met jezelf, was het motto van de gevangenisdirecteur.

‘Oké, Moons, we hoeven geen vliegtuig te halen of zo, maar je moet je wel aan de uurregeling houden. Ben je ziek?’

‘Nee, chef’, zei ze lusteloos.

Maar Walrus wist best wat er met haar aan de hand was. ‘Laat je er niet onder krijgen, meid’, zei hij vriendelijk. ‘Een volgende keer kunnen ze je de voorlopige invrijheidstelling niet weigeren. Maar dan moet je je kansen nu niet om zeep helpen.’

‘Het is niet eerlijk, chef. Ik heb er alles voor gedaan.’

‘Dat weet ik, Moons. Dat vonden we allemaal. Dat is dan ook de reden waarom het Personeelscollege je had voorgedragen. Dat is ook niet niks.’

‘Nou, veel heeft het niet geholpen. Als je het mij vraagt kan ik net zo goed springen.’ De gang van de tweede verdieping lag iets meer dan negen meter boven de begane grond. Je hoefde maar over een balustrade van vijfenzeventig centimeter te stappen en met je hoofd vooruit omlaag te duiken. In de mannenafdeling hadden er sinds ze hier was al vijf die sprong gewaagd. Morsdood waren ze geweest, allemaal, behalve die ene, die was na zijn duik opgestaan en hinkend weggelopen.

‘Zo mag je niet praten, Moons. Je weet dat ik zulke uitspraken moet melden. Voor je eigen welzijn.’

Sofie beet op haar lip. ‘Sorry, chef. Het was niet zo bedoeld.’

‘Dat weet ik. Maar ik wil het niet meer horen.’

‘Ja, chef.’

‘Maak je nu maar vlug klaar.’ Hij liet zijn stem dalen alsof hij uit de school klapte: ‘Misschien valt er voor jou vandaag nog een verrassing uit de bus. Met al die godsdienstige feestdagen wordt er trouwens vandaag en morgen niet gewerkt.’

Hij maakte rechtsomkeert en marcheerde naar de laatste cel van de vleugel. Dat was de cel van de Oekraïense jodin voor wie het vandaag de eerste dag van Pesach was en die van de Commissie strafopshorting had gekregen met het oog op uitwijzing naar de Oekraïne. Ze hadden haar als voorwaarde opgelegd dat ze gedurende tien jaar niet naar België mocht terugkeren. Het zou haar een zorg zijn. Binnen tien dagen was ze terug. Ze had een zoon van zestien die hier naar school ging en ze was niet van plan hem aan zijn lot over te laten.

Sofie Moons stapte uit bed. Achter een plastic gordijn bevond zich het sanitair. Terwijl ze op de wc zat, dacht ze voor het eerst aan ontsnappen, niet zo maar wat fantaserend zoals iedere gedetineerde wel eens doet, maar in volle ernst. Af en toe kwamen vanuit de mannenafdeling geruchten overgewaaid over pogingen tot ontsnappen, maar van vrouwen had ze daar nog niet over gehoord. Misschien dat daarom in de vrouwenafdeling de veiligheidsmaatregelen wat minder strikt waren. In gedachten overliep ze de plattegrond van de gevangenis. Het was een ‘celgevangenis’ van het gesloten type, opgebouwd volgens een stervormig model, met een centraal controlecentrum waarop vier vleugels van cellen en een administratieve gang uitkwamen. Vanuit dat ene centrale punt konden de bewakers alles zien zonder zelf gezien te worden.

Ze waste zich aan de lavabo en borstelde haar haar. Ze had lang blond, golvend haar. Het was zowat het enige wat ze mooi vond aan zichzelf. Voor de rest had ze op alles wat aan te merken. Ze had een langwerpige gezicht, zware wenkbrauwen, ogen met een onbestemde kleur, een wat grove huid, ze was 1 meter 74 groot en had een te zware boezem en te dikke kuiten. Volslank noemden ze dat tegenwoordig in de vrouwenmagazines. Zelf had ze er een ander woord voor: plomp.

Nee, ontsnappen vanuit het centrale deel of vanuit een van de celvleugels was onmogelijk. Het aantal vergrendelde deuren dat je daarvoor moest passeren was te groot. Zelfs als je een van de beambten zou omkopen, zoals dat naar verluidt geregeld gebeurde in de gevangenis van Vorst of van Lantin, was er geen uitweg. Ook vanaf het wandelplein zou het niet lukken. De vroegere stoffige binnenplaats was al een paar jaar omgevormd tot een keurig plantsoen, zo aangelegd dat je bij de dagelijkse wandeling haast onmogelijk nog neurotische rondjes kon draaien, maar verscholen achter groene aanplantingen bevonden zich nog altijd het hek en de muur van zes meter hoog.

De kans lag beter vanuit een van de werkplaatsen. De gevangenis beschikte over werkplaatsen voor licht-industriële arbeid met garagedeuren die naar de vrijheid konden leiden. Vier werkplaatsen voor de mannen, twee voor de vrouwen. Het gebeurde dat er vrachtwagens tot vlak bij de deuren reden om grondstoffen of afgewerkte producten te lossen of te laden. Als op dat ogenblik een van de bewakers een oogje toekneep...

Ze gooide de haarborstel van zich weg. Vergeet het maar. Ze kende geen enkele bewaker, man of vrouw, die voor de tachtig euro die ze in de gevangenisboekhouding op haar rekening had staan, zijn baan zou riskeren. Voor seks misschien? Geen denken aan. Ze had nog nooit haar broek laten zakken om iets te verkrijgen, zelfs niet toen ze financieel zo aan de grond zat dat ze het slavinnetje van Besan was geworden en ze alles deed wat hij haar opdroeg om zich haar dagelijkse dosis weed of speed te kunnen veroorloven.

Ze kleepte zich aan. Slipje, inlegkruisje uit voorzorg, spijkerbroek, T-shirt met opdruk *Free as a Bird*, geen beha, geen kousen, afgetrapte gympies. In de gevangenis

van Gent mochten vrouwen hun eigen kleren dragen. De mannen niet, die droegen gevangenisplunje. Hoe zeg je dat in het Engels? Thank heaven for small favours?

Ze verliet haar cel, tegelijk met Tania. De Oekraïense had donkere poelen van ogen, volmaakte witte tanden, een honingkleurige huid die glansde van gezondheid en bruine weelderige krullen. Zoals altijd was ze stemmig gekleed: donkere broek, lichtbruine trui. Aan geld had ze geen gebrek. Sofie liep achter haar aan de trappen af naar de gelijkvloerse gang met de nutsvoorzieningen. De vrouwen hadden daar de beschikking over een wassalon, een kapsalon en een keuken waar ze bij speciale gelegenheden op eigen kosten konden kokkerellen. Het ontbijt werd normaal in de cel genuttigd, maar om een duistere organisatorische reden moesten ze daar sinds een paar dagen voor naar de keuken.

Naar gewoonte hield ze zich in de keuken afzijdig. Staand slurpte ze aan haar koffie, die als altijd te bitter was zodat ze er drie scheppen suiker in moest doen en ze knabbelde wat lusteloos aan een broodje.

Toen had ze een ingeving.

Gevangenen konden dagelijks, behalve op zondag, bezoek ontvangen. Voor gevaarlijke individuen gebeurde dat in een individuele bezoekcabine achter een glazen tussenwand, maar tachtig procent van de geïnterneerden ontving zijn bezoekers aan een tafel in de bezoekszaal. Omdat ze zelf nooit bezoek kreeg, lieten de cipiers soms oogluikend toe dat ze Tania vergezelde bij het wekelijkse bezoek van haar zoon en haar jongere zus Verona. Op een keer had Sofie Verona een compliment gemaakt over de leuke zilveren oorhangers in de vorm van een menora die ze droeg. Een week later bracht Verona haar een identiek paar.

Ze pakte Tania bij de elleboog en trok haar wat weg bij de anderen. 'Ik heb je hulp nodig, Tania.'

'Zeg maar.' Tania was klein en tenger en de enige jodin in de gevangenis. Sofie had haar al meer dan eens in bescherming genomen als ze door de moslimvrouwen van de eerste verdieping die in alles blok vormden, gepest en gebrutaliseerd werd.

'Ik ga pleite.'

Tania keek verward. 'Wat bedoel je?'

'Dat ik mijn biezen pak. Ik hou het niet langer vol.'

'Kom nou, Sofie. We hebben allemaal wel eens...'

'Nee!'

Tania zweeg, haar blik zweefde tussen begrijpen en afkeuren. 'Hoe denk je het te bolwerken?'

'Tijdens het bezoek. Ik loop gewoon mee naar buiten.'

'Zo eenvoudig is dat niet. De bezoekers moeten bij het binnenkomen hun identiteitskaart of hun paspoort afgeven. Ze worden gefotografeerd. Die foto wordt met naam en voornaam op een A4'tje geprint dat ze in een plastic hoes...'

'...de hele tijd dat ze zich binnen de muren bevinden op de borst moeten dragen. Bij het weggaan leveren ze het in tegen hun paspoort. Ik weet er alles van. Ik weet dat men van plan is in de Belgische gevangenissen vingerafdrukken te nemen van alle bezoekers en die bij het buitengaan te controleren om zo persoonsverwisseling te voorkomen. Men praat zelfs van een eye pass ticket, dat is een foto van de iris, die drie keer meer specifieke eigenschappen bezit dan een vingerafdruk...'

'Sofie, ik...'

Sofie was niet te stoppen. 'Maar voorlopig blijft het bij een computerprint van een foto. Heb je die afdrukken al wel eens goed bekeken? De prints zijn in zwart-wit en van zo'n slechte kwaliteit dat een moeder haar dochter er niet eens op zou herkennen. Ze hebben allemaal gangstertronies en je ziet het verschil niet tussen een man en een

vrouw. Het enige wat opvalt, zijn de specifieke kenmerken: baard of snor, bril, lang of kort haar, de vorm van het gezicht, piercings, oorbellen of lange oorhangers met een in het oog lopende vorm.'

Tania's gezicht kleurde langzaam rood. Ze was vlug van begrip. 'Zoals menora's, bedoel je?'

'Ja.'

Ze lachte zenuwachtig. 'Hoe stel je je dat voor?'

'Wanneer laten ze je gaan?'

'Dat weet ik niet precies. Het duurt nog minstens een week voor alle papieren in orde zijn.'

'Goed. Als vanmiddag je zus op bezoek komt dan vraag je haar of ze maandag terugkomt. Ze moet dan de menora's dragen. Een donkerblauwe sweater met rolkraag. Een spijkerbroek. Haar haar los en wild, zoals het mijne nu. We hebben allebei een langwerpige gezicht en blond haar. Ik zal zowat dezelfde kleren dragen. Als de bezoekers aanstalten maken om te vertrekken, moet ze het hoesje met de print losmaken en op de grond laten vallen. Ik vraag aan de duchesse dat ze een van haar huilbuien krijgt en voor de nodige afleiding zorgt. Ik raap het hoesje op, bevestig het aan mijn sweater en wandel ermee naar buiten, te midden van al de anderen die de zaal verlaten. Je zus speelt wat toneel, ze zoekt onder de tafels, jij helpt haar daarbij, en aangezien ze niets vindt, begeeft ze zich naar een van de toezichthoudende beambten en slaat alarm omdat ze de foto heeft verloren en niet terugvindt.'

'Je komt niet voorbij de poortwachter. Ze zullen het merken.'

'Ik wed van niet.'

'Verona heeft een piercing in haar neusvleugel.'

'Goed dat je het zegt. Tegen maandag zal ik er ook een hebben. Een knopje. Op precies dezelfde plaats.'

Tania's gezicht was nu vuurrood.

'Het lukt nooit. Het risico is te groot.'

'Ik ben bereid dat te nemen, Tania.'

Tania knikte. Haar gezicht kreeg een tragische uitdrukking. 'Jij wel', zei ze. 'Maar ik niet.'

Het duurde even voor het volle gewicht van haar woorden tot Sofie doordrong. 'Wel godverdomme, Tania, jij van alle mensen? Je laat me in de steek?'

'Je verlangt te veel van me, Sofie. Ik kan niet riskeren dat ze Verona opsluiten. Of mijn voorwaardelijke invrijheidstelling intrekken. Misschien doe ik het wel om jouw bestwil. Heb nog een beetje geduld. Hou je gedeisd. Een paar maanden nog. Ik weet zeker dat ze je dan wel zullen vrijlaten.'

'Vrijlaten, m'n reet', zei Sofie. Tania legde met een sussend gebaar een hand op haar schouder maar ze schudde die af. De beambte bij de deur draaide zich om en keek naar hen. 'Jullie kunnen me allemaal de pot op', siste Sofie, harder dan nodig. 'Hoor je me? Allemaal!'

Met een klap zette ze haar kop op het aanrecht en liep weg.

Ze was veertien. Ze liep naast haar moeder achter de lijkwagen aan, op bedevaart in uitlaatgassen. De slingerende draak van rouwenden achter haar bestond hoofdzakelijk uit kameraden van het werk van pa. Een van hen had vergeten het sein op rood te zetten. Wie weet, misschien was de schuldige wel Roel, de man voor wie haar moeder pa had verlaten. Toen het nieuws van de treinramp bekend werd, had Roel haar omarmd, onnodig lang, en haar in het oor gefluisterd dat hij een liefhebbende stiefvader

voor haar zou zijn. Ze begreep niet wat haar moeder in hem zag. De man had zweetvoeten, hij stonk.

Ze sloot haar oren voor het ginnegappend gefluister achter haar. Blijkbaar was ze de enige die echt om pa treurde, zelfs de witte rozen op de rijdende kist knikten, alsof ze sereen hun medeleven betuigden. Of veinsden, zoals ma, die al zes maanden met een andere man sliep en die nu als een ontroostbare weduwe in zwarte jas en met gebogen hoofd achter de lijkwagen liep. Aan het eind van de weg zag ze het open graf, een wijdepengesperde muil, obsceen en onontkoombaar. Toen de lijkdragers de kist lieten zakken, legde Roel troostend een arm om haar schouder. Ze was groter dan hij. Als toevallig schoof zijn hand onder haar oksel en de toppen van zijn vingers beroerden de welving van haar borst. Ze wentelde van hem af, gaf hem een trap tegen het scheenbeen en zette het op een lopen.

‘Sofie? Sofie!’

Ze keek op en staarde in het verontruste gezicht van Tania. Achter haar in de deuropening stond de duchesse, die over haar schouder meekeek. Sofie ging rechtop zitten en wreef in haar ogen.

‘Wat is er aan de hand?’

‘Ze hebben je naam omgeroepen. Je moet je melden bij het controlecentrum.’

‘Wanneer? Nu?’

‘Nee. Om halfnegen.’

‘Waarvoor?’

‘Geen idee.’ Tania keek naar de tekst op Sofies T-shirt. ‘Als ik jou was, zou ik een ander T-shirt aantrekken.’

‘En een beha’, zei de duchesse. ‘Je weet dat de directeur het niet kan hebben dat je je hoerig kleedt.’ Ze was zelf altijd om door een ringetje te halen.

‘We kunnen niet allemaal blauw bloed hebben’, antwoordde Sofie giftig. In de buitenwereld was de hertogin erin geslaagd twee grote banken voor miljoenen op te lichten door zich een adellijke titel aan te meten.

‘Nee, maar dat wil niet zeggen dat je de etiquette niet in acht hoeft te nemen. Je zou...’

‘Hoepel op, duchesse. Mijn hoofd staat er niet naar. Jij ook, Tania. Laat me alleen, wil je.’

‘Oké.’ Tania aarzelde. ‘Als je me nodig hebt, ik ben in het kapsalon.’ Ze lieten haar alleen.

Sofie keek op haar horloge. Halfacht. Nog een uur. In vertwijfeling keek ze naar het plafond, naar de muren, die kaal waren met alleen een vergroting van een snapshot waarop pa uit een ouderwetse stoomlocomotief leunde. Hij moest toen haar huidige leeftijd hebben gehad. De cel was zo klein dat je je hele huis in een oogwenk kon overzien. Andere vrouwen versierden hun cel met eigen creaties, haakwerkjes met spreuken als *Oost West Thuis Best*. Om te gillen. Of met kiekjes van hun kinderen, plaatjes van de Heilige Maagd, of van Mekka of Mohammed of van mannen met onverzorgde baarden die verdacht veel op Osama Bin Laden leken. Weer anderen geilden op plaatjes van naakte mannen. Ze lazen stompzinnige boeken en keken naar nog stompzinniger soaps op tv. God, ze zou een moord begaan om vrij te kunnen rondlopen waar en wanneer ze dat wilde. Zwerven met Blackie, het hondje dat door haar stiefvader vanaf de eerste dag dat hij in huis kwam naar het asiel was verbannen, over weiden van lang, groen gras dat golfde onder de wind en de zon warm op haar gezicht voelen.

Dat Tania haar afvallig was geweest, verbaasde haar niet eens. De hele verdomde wereld was een op hol geslagen locomotief die werd voortgestuwd door eigenbelang

en hebzucht. Waarom zou het in de gevangenis anders zijn? Wie geld had, kon privileges of de vrijheid kopen. Notoire gangsters en terroristen werden verdedigd door peperdure strafpleiters die zich in het zwart lieten betalen en die altijd wel iemand vonden binnen het gerechtsgebouw die bereid was een procedurefout te maken zodat de rechten van de verdediging waren geschonden en het vonnis werd vernietigd. Om de balans van Vrouwe Justitia in evenwicht te houden, werden dan snel een paar stakkers extra zwaar gestraft. Ze vloekte hard en dacht toen: God, wie kan het wat schelen? Als ze genoeg geld had, zou ze niet de minste moeite hebben iemand te rekruteren die haar zou helpen ontvluchten. Het Albanese maffiosowijf in de eerste plaats.

Maar wacht even. Ze had immers geld. Op de dag van de aanslag had Besan, voor hij van huis ging, haar een met een touwtje dichtgebonden pak gegeven en haar opgedragen het in hun speciale bergplaats in de kelder van het flatgebouw te leggen. Op haar vraag wat erin zat, had hij geantwoord dat het liassen bidprentjes waren, genoeg om de hele stad een roes van hier tot in het hiernamaals te bezorgen. Als ze zich gedroeg en hem straks hielp bij de klus die hij wilde klaren, zou ze er wel bij varen. Ze vroeg niet verder, ze voelde zich nog wat versuft van de stuff die ze de avond tevoren genomen had en ze had het pakje in haar handtas gestopt, waarna ze nog een uurtje in haar bed was gekropen. Ze werkte toen als keukenhulpje in het eetcafé Le Roy d'Espagne aan de Grote Markt. Toen ze daar twee uur later aankwam, zag ze dat het pakje nog in haar handtas zat. Ze durfde het daar niet in te laten – in de vestiairekastjes van het personeel werd geregeld ingebroken en handtassen werden leeggeroofd – en ze verstopte het pakje achter een rond lichtrooster in het plafond van een wc in de toiletruimte voor dames.

Om twee uur 's middags belde Besan haar op en beval haar naar buiten te komen. Het was tijd om aan het werk te gaan. Ze liet het pakje waar het was.

De klus was op een ramp uitgedraaid, voor haar was het een vrijgeleide geworden naar de gevangenis en voor Besan een directe weg naar een graf in Turkije. Met een beetje geluk lag het pakje nog op de plaats waar ze het had achtergelaten. Twee kilo poen, stel je voor. Volgens de duchesse, die het kon weten, wogen veertig liassen met bankbiljetten van vijftig euro precies een kilo. Er zou in dat pakje dus tweehonderdduizend euro zitten. Als het bankbiljetten van honderd euro waren, misschien wel het dubbele.

De gedachte eraan bezorgde haar hartkloppingen. Misschien kon ze een regeling treffen met de Albanese. Die kon haar pooier vragen haar te helpen om hier uit te breken. Ze zouden dan samen het pakje ophalen en de inhoud delen.

Sofie sprong van het bed. Ze wist dat ze aan het fantaseren was, maar ze vertikte het zich gewonnen te geven. Integendeel, de strijd begon pas. Maar ze zou het anders aanpakken. Voortaan zou ze zich als een lammetje gedragen, de bewakers zand in de ogen strooien, tot ze het middel vond de wijk te nemen. Ze bekeek zich in de spiegel. Tania en de duchesse hadden gelijk. Ze moest wat doen aan haar uiterlijk.

Sofie ging aan het werk. Ze bond haar haar in een paardenstaart, deed wat lipstick op en wat rouge op haar wangen en zag er meteen helemaal anders uit. Daarna verving ze de jeans en het aanstootgevende T-shirt door een donkerblauwe rok en een bijpassende bloes, nadat ze een beha had aangedaan die eigenlijk een maat te klein was. De enige panty die ze bezat, had een ladder. Dan maar sokken. Ze stapte in haar pumps en wreef ze op met wc-papier. De tijd die overbleef, besteedde ze aan het epilieren van haar benen. Ze herhaalde inwendig, telkens weer, als een mantra, ik wil vrij zijn, ik geef het niet op. Ik wil vrij zijn, ik geef het niet op.

Precies om halfnegen meldde ze zich bij het controlecentrum, een cirkelvormige balie met monitoren en schakelborden waarbinnen vier penitentiair beambten, twee mannen en twee vrouwen, zich onledig hielden.

Een van de mannen had wat weg van Besan, hetzelfde haar en dezelfde snor, zij het wat beter verzorgd, dezelfde schaamteloze blik. Hij bekeek haar, alsof hij een verschijning zag. 'Wat nu? Ga je ter communie?'

Sofie sloeg haar oogleden neer om te vermijden dat hij in haar ogen de opflikkerende woede zou zien.

'Ik moest me melden om halfnegen.'

De beambte raadpleegde een opengeslagen agenda. 'Ik zie het al. Ga daar staan en wacht.' Hij wees naar de deur die naar de gang van de administratie leidde.

Sofie gehoorzaamde. Het had geen zin te vragen wat er aan de hand was. Hij zou het opvatten als een uiting van ongemanierdheid.

Een halfuur later stond ze er nog, de beambte inwendig vervloekend. Hij behandelde haar als een schoolmeisje dat voor straf in de hoek werd gezet. Wat ze deden was je laten voelen dat je niets te betekenen had, dat alle macht aan hen was. Precies wat Besan met haar had gedaan. Het was maar goed dat hij dood was, zo niet zou ze het misschien in haar hoofd halen naar hem op zoek te gaan om hem die jaren van opsluiting betaald te zetten. Een leuke dood had hij evenwel niet gekend. Na de overval was hij naar Turkije gevlucht en was daar wegens een banaal verkeersongeval in de gevangenis terechtgekomen. Kort voor zijn uitlevering aan België was hij omgekomen bij een gevangenisopstand. Zijn celgenoten hadden hem met benzine overgoten en in brand gestoken omdat hij niet wilde meewerken.

'Meekomen!'

Ze volgde de beambte, en onderging lijdzaam het proces van deuren die werden ontgrendeld en weer vergrendeld, een hard metalen geluid dat nazinderde tot diep in haar ziel. Halverwege de gang bleef hij staan bij een deur en drukte op een belknop. Even later ging er een groen lichtje branden. Na een onderdanig klopje opende hij de deur en duwde Sofie voor zich uit naar binnen. Ze deed vier stappen vooruit en bleef staan op de voorgeschreven afstand, handen op de rug. De bewaker stond pal achter haar, zodat ze zijn adem in haar nek voelde.

Het drong niet onmiddellijk tot Sofie door dat de man die achter het bureau brieven tekende, de directeur in hoogsteigen persoon was. Ze was hier nooit geweest en ze had hem nooit van zo dichtbij gezien. Wel een paar keer op afstand als hij hogere ambtenaren van het ministerie van Justitie, een keer de minister zelf, een rondleiding gaf, altijd omringd door voldoende penitentiair beambten of federale agenten om de veiligheid van de bezoekers te verzekeren. Onder de gevangenen ging hij door voor een gedreven en rechtvaardig man, een criminoloog die de gevangenis bestuurde als een moderne manager, een die lezingen gaf bij Rotary en andere hulpverlenende organisaties om giften af te dwingen voor de lotsverbetering van zijn gevangenen. Een keer had hij in de bioscoopzaal een toespraak gehouden over een nieuw systeem van elektronisch toezicht dat hij wilde invoeren. Na een strenge selectie zouden sommige gevangenen, voorzien van een elektronisch gecontroleerde enkelband, hun straf extra muros, thuis dus, mogen uitzitten. De maatregel kaderde volgens de directeur in de herstelgedachte en had tot doel de schade die de effectieve vrijheidsberoving meebracht tot een minimum te beperken. Mooie toespraak was dat geweest, dacht Sofie sarcastisch, maar het ware doel was veeleer een oplossing te vinden voor het probleem van de overbevolking in de gevangenis. Zelf kwam ze er niet voor in aanmerking. Haar conductestaat was nu niet bepaald schitterend te noemen en het ergst van al: ze had geen thuis waar ze naartoe kon.

De directeur klapte de briefordner met de getekende brieven dicht en overhandigde hem aan een medewerkster die achter hem stond. 'Zorg ervoor dat het vandaag allemaal de deur uitgaat, wil je?'

De medewerkster verdween met het dossier naar het kantoor ernaast. De directeur trok een map die uitpuilde van de documenten en met een lint was dichtgebonden, naar zich toe en maakte het lint los. Hij wierp een vluchtige blik op de bovenste stukken, hoewel het duidelijk was dat hij de inhoud kende en alleen maar bezig was zijn gedachten te verzamelen. Hij keek op naar de bewaker en gaf een teken met de ogen. Die trok zich een eindje terug en ging met de rug tegen de deur staan.

'Zo, Moons,' zei de directeur, 'ik verneem dat je ontstemd bent over de beslissing van de Commissie.'

Verdomme, wat wilde hij dat ze antwoordde? Ja, ik ben ontstemd? Nee, ik ben blij? Ze schuifelde een beetje met de voeten en mompelde. 'Eerder wat teleurgesteld, directeur.'

'Dat begrijp ik. Maar heb jij begrip voor de beweegredenen van de Commissie?'

Beweegredenen m'n reet, dacht Sofie. De voorzitter was een klootzak. 'Ik weet het niet, directeur. Ik ken hun beweegredenen niet.'

'O nee? Het ligt toch wel voor de hand. Je bent niet bepaald een modelgevangene geweest.'

'Ik ben veranderd, directeur. Ten goede. Ik heb me aangepast.' Ze verwachtte een of ander stompzinig verhaal dat stafleden en zielenknijpers altijd vertellen als ze je de les lezen of met het vingertje omhoog aan het verstand brengen hoe je je in het Leven met de hoofdletter L moet gedragen. Het was allemaal zo gênant.

Tot haar verbazing liet de directeur de zedenpreek achterwege. Hij knikte. 'Volgens wat ik lees, stel je je inderdaad wat minder...' Hij zocht naar het goede woord. '...balorig op. Jammer genoeg vrij laat. Bovendien wil de Commissie er zeker van zijn dat die verandering ten goede van blijvende aard is. Maar ze willen je wel een tweede kans geven. Na negen maanden zullen ze je opnieuw evalueren.'

Negen maanden!

De directeur legde een hand op de lijvige map die haar gerechtelijke levensloop bevatte. 'Ik heb zo-even je dossier nog eens doorgenomen. Ik zag daarin een paar elementen in je voordeel en vroeg me af waarom je advocaat destijds niet in hoger beroep is gegaan. Was hij bang voor een nog zwaardere straf?'

Sofie haalde de schouders op. 'Zo liet hij het voorkomen. In werkelijkheid had hij de bezwaartermijn uit het oog verloren.' Dat had ze beter niet gezegd. Ze zag de directeur fronsen. Alle langdurig gestraften deden onder elkaar voortdurend ingewikkelde verhalen waarin de eigen onschuld bepleit werd, maar ze hielden er hun mond over tegen de gevangenisautoriteiten. Het hielp geen zier en wekte alleen maar de indruk van opstandigheid. Maar de directeur schudde het hoofd en trok warempel een gezicht alsof hij het met haar eens was. Hij humde.

'Ik heb soms het gevoel dat je nog naar jezelf op zoek bent, Moons. Maar ik wil je de kans geven een sleutel tot een betere toekomst te vinden.'

Misschien is dat niet eens nodig, dacht Sofie. Misschien spring ik wel. Gewoon pats, en dan niets meer. Wat was er nou zo erg aan doodgaan? Ze had toen ze in het ziekenhuis werkte tientallen de laatste adem zien uitblazen. Gewoon niets. Een zwart gat.

'Je hebt tot op heden nooit aan de criteria voldaan om in aanmerking te komen voor penitentiair verlof. Zelfs niet voor een uitgaanspermissie. Je kent immers het verschil?'

Ze knikte. Natuurlijk kende ze dat. Met penitentiair verlof mocht je soms tot drie dagen de gevangenis verlaten, zogenaamd om je los te maken van het dagelijkse

gevangenisleven of stappen te kunnen zetten voor je sociale reïntegratie, terwijl je met een uitgaanspermissie een strikt beperkt aantal uren naar buiten mocht om medische of familiale redenen, zoals een ziekenhuisopname of een begrafenis van een ouder of kind.

‘Volgens de modaliteiten van het externe regime kom je daar nog altijd niet voor in aanmerking, Moons. Vind je dat onrechtvaardig?’

Ze sloeg haar ogen neer. ‘Het zal wel weer mijn fout zijn zeker.’

‘Wat zeg je?’

Tjonge, dacht Sofie. Die lui zijn toch niet te geloven. Ze weten nooit wanneer ze moeten ophouden. ‘Dat het mijn eigen schuld is, directeur. Het zal niet meer gebeuren.’

De directeur knikte tevreden. ‘Welnu dan. Wat zou je denken van een uitgaanspermissie om een bezoek te brengen aan je moeder in Brussel?’

Ze kon haar oren niet geloven. ‘Dat... dat zou fijn zijn, directeur. Ik heb haar in zes jaar niet meer gezien. Ze heeft me nooit kunnen bezoeken.’

‘Dan wordt het hoog tijd dat ze haar dochter te zien krijgt. Vind je ook niet?’

Ze vertrouwde haar stem niet dus knikte ze alleen maar en trok, naar ze hoopte, haar gezicht in een dankbare plooi.

‘Goed zo.’

‘Dank u wel, directeur.’

‘De administratie heeft het allemaal uitgekiend.’ Hij raadpleegde zijn computerscherm. ‘Je hebt tachtig euro op je rekening. Je mag daar vijftig van opnemen. Dat moet volstaan voor de reiskosten en een bloemetje voor je moeder.’

Haar hart bonsde. ‘Vast en zeker.’

‘Je mag morgenochtend om halfnegen de instelling voor één dag verlaten. Om zeven uur ’s avonds moet je binnen zijn. Met het verkeer tegenwoordig weet je het nooit, daarom zijn we soepel, maar wat er ook gebeurt: de deadline is negen uur. Als je dan niet binnen bent, word je gesignaleerd als voortvluchtig.’ Hij keek haar doordringend aan. ‘Luister goed, Moons. Ik zal geen enkele misstap tolereren. Als je mijn vertrouwen beschaamt, zal ik er persoonlijk op toezien dat je je straf ten volle uitzit. Akkoord?’

‘Akkoord.’

‘Goed. Ik wens je het beste. Je kunt gaan.’

‘Dank u, directeur.’

Ze draaide zich om en liep naar buiten, vechtend tegen de opkomende tranen. Op weg naar haar cel verwachtte ze de hele tijd teruggeroepen te worden om te moeten horen dat hij zijn beslissing had herroepen.

Als hij dat deed, zou ze hem met haar blote handen vermoorden.

Van Bob Mendes zijn bij dezelfde
uitgever verschenen:

Een dag van schaamte
Het chunnelsyndroom
De vierde soera
De fraudejagers
Vergelding
Rassen/Rellen
Link
Meedogenloos
De kracht van het vuur
Misdad en meesterschap
De kracht van het ijs
De smaak van vrijheid
Bloedrecht

Info op
www.manteau.be
www.mendes.be
www.crime.be